

وظایف سیاسی مردم در ثبات حکومت از منظر امام خمینی(ره)

سمیرا جهانشاهلو^۱

چکیده

مردم ایران اسلامی همانطور که در شکل‌گیری انقلاب اسلامی نقش مهمی داشتند، در ادامه و در پایداری آن نیز وظیفه دارند. با مراجعه به وصیت نامه الهی سیاسی امام خمینی و سایر بیانات ایشان روشن می‌شود که وظایف خطیری در این خصوص متوجه مردم است که در این نوشتار سعی بر این است که مهم‌ترین این وظایف تبیین شود. هدف اصلی این نوشتار تشریح وظایف مردم در ثبات حکومت اسلامی است. با توجه به اینکه پیشرفت انقلاب و تداوم اهداف آن نیاز به شناخت وظایف مردمی و انجام این وظایف دارد، تحقیق در موضوع مورد بحث دارای اهمیت است. روش این نوشتار توصیفی است و تکیه بر منابع کتابخانه‌ای دارد. نتیجه حاصل این است که مردم ایران باید تکیه بر مفهوم استقلال و آزادی داشته باشند و از خودباختگی در مقابل قدرت‌های غربی و شرقی دوری کنند. وظیفه مردم این است که با حضور در صحنه‌های اجتماعی سیاسی نظام اسلامی را تقویت کنند و از هر طریقی معارف اسلام و انقلاب را ترویج کنند تا حکومت اسلامی به مسیر صحیحی که آغاز کرده است ادامه دهد.

کلید واژه: امام خمینی، حکومت اسلامی، ثبات حکومت، مردم، نظام اسلامی.

۱. سطح دو، حوزه علمیه زینبیه آبیگ.

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی و با همت مردم شکل گرفت و زیر پرچم دین اسلام و مکتب تشیع توانست تحولات زیادی را در عرصه جهانی ایجاد کند. گرچه شکل گیری این انقلاب زحمات زیادی را به دنبال داشت، اما مهم تر از شکل گیری آن، ثبات این انقلاب است. از دیدگاه امام خمینی رکن اسلامی تداوم و ثبات حکومت اسلامی مردم هستند، و ایشان هستند که باید با حضور در صحنه‌های سیاسی اجتماعی نظام اسلامی را حفظ کرده و آن را از گزند حوادث محفوظ بدارند. بدون حضور و تلاش مردم در عرصه سیاست نظام اسلامی دچار آسیب خواهد شد. بر این اساس، سؤال اصلی این مقاله این است که وظایف مردم در ثبات حکومت اسلامی از منظر امام خمینی کدام است؟

بر اساس آنچه گفته شد، در این نوشتار هدف اصلی این است که با مطالعه و تحقیق در وصیت نامه امام خمینی و سایر بیانات ایشان، وظایف مردم در ثبات حکومت و انقلاب اسلامی را به دست آورده و در مورد هر کدام توضیحی ارائه شود. با توجه به اینکه رهنمودهای ایشان یکی از منابع اصلی برای شناخت وظایف اجتماعی سیاسی بعد از انقلاب اسلامی به شمار می آید، محور اصلی این نوشتار همین منبع خواهد بود.

فرضیه این نوشتار این است که امام خمینی در بیانات خود در موارد متعدد خود نقش مردم در پایداری و ثبات انقلاب اسلامی را بیان کرده و در این مورد توضیحات و تأکیدات متعددی را بیان داشته‌اند.

در سال‌های اخیر دشمنان اسلام سعی در این دارند تا حکومت اسلامی را متزلزل کرده در این عرصه هزینه های زیادی را صرف کرده اند. با توجه به این نکته، لازم است مردم وظایف خود نسبت به حکومت اسلامی را شناخته و نقش خود در تقویت و تحکیم این بنیان مقدس را پیدا کنند، از این رو تحقیق در این موضوع اهمیت خاصی پیدا می کند.

با تحقیق و بررسی در میان منابع روشن می شود که در موضوع مورد بحث تاکنون آثاری نوشته شده است که از برخی جهات ارتباط با این نوشتار دارد و از جهاتی نیز با این نوشتار متفاوت هستند. اکنون برخی از این آثار اشاره می شود:

۱. کتاب: **منشور معارف انقلاب اسلامی**، برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری. سال ۱۳۹۷. در این کتاب که بر اساس اندیشه مقام معظم رهبری گردآوری شده است نکات زیادی در مورد معارف انقلاب اسلامی و همچنین نقش مردم در نظام اسلامی بیان شده است که در این مقاله قابل استفاده است. با توجه به اینکه این کتاب تنها بیانات رهبری را مورد نظر داشته است با مقاله حاضر متفاوت است.

۲. **بررسی رابطه دولت و ملت در الگوی اسلامی از دیدگاه امام خمینی و مقام معظم رهبری**. نوشته سید مجتبی میری. در این مقاله نویسنده رابطه دولت و ملت را بیان کرده و بر اساس آن جایگاه مردم در نظام اسلامی را بر اساس اندیشه امام خمینی و مقام معظم رهبری تا حد زیادی روشن ساخته است. گر چه محور اصلی این مقاله تبیین وظایف مردم در پایداری انقلاب اسلامی نبوده است.

۳. **نقش مردم در نظام سیاسی** نوشته طالبی. در این مقاله در مورد نقش مردم در نظام سیاسی اسلام نکات خوبی بیان شده است که ارتباط با وظایف مردم در ثبات نظام اسلامی دارد با این تفاوت که محور این مقاله بیانات امام خمینی نبوده است.

نتیجه این است که آثاری که تاکنون در این خصوص نوشته شده است آثار مفیدی است اما اثری که وظایف مردم را در ثبات حکومت اسلامی بیان کرده باشد و محوریت آن بیانات امام خمینی باشد، یافت نشد.

الف) مفهوم شناسی

۱) حکومت اسلامی

در این بخش به بیان معنای لغوی و اصطلاحی حکومت پرداخته می شود. حکومت در اصل از ریشه «حکم» است که به معنای منع در لغت عربی آمده است.^۱ همچنین در لغت عربی به معنای منع از فساد نیز آمده است که و با مفهوم «حکمة اللجام» ارتباط دارد که به معنای قسمتی از افسار است که مقابل دهان حیوان بسته می شود و آن را از خوردن و آشامیدن و امور دیگر منع می کند.^۲ با توجه به این معنا، حکومت به مجموعه دستگاه هایی که بر امور عامه مردم تسلط دارند و تدبیر ایشان را عهده دار هستند اطلاق می شود^۳ که حکومت اسلامی از مصادیق آن است.

اما در اصطلاح علوم، حکومت به معنای دستگاه اجرایی است که می کوشد رفتار مردم جامعه را تنظیم کرده و بدان جهت بدهد، حال اگر این حکومت بر مبنای اسلام و تعالیم آن بنا شده باشد، «حکومت اسلامی» نامیده می شود.^۴ طبق تعریفی دیگر، حکومت اسلامی حکومتی است که در آن دستورات و احکام اسلامی اجرایی شود، و ارکان آن مبتنی بر دستورات اسلام باشد.^۵ البته این نکته نیز حائز اهمیت است که حکومت اسلامی دارای مراتب مختلف است، ممکن است یک حکومت اسلامی تنها بخشی از دستورات اسلام را پیاده سازد، و حکومت دیگر در این امر بیشتر موفق باشد، در عین حال هر دو حکومت اسلامی هستند.^۶

با توجه به تعریف فوق روشن می شود که انقلاب اسلامی ایران و نظام فعلی کشور، از مصادیق بارز حکومت اسلامی به شمار می رود.

۱. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن الکریم، ص ۲۴۸.

۲. جوهری، الصحاح، ج ۵ ص ۱۹۰۲.

۳. جمعی از محققین، المنجد فی اللغة العربیة المعاصرة، ص ۳۱۲؛ معلوف لویس، المنجد، ص ۱۴۶.

۴. مصباح یزدی، حکیمانه ترین حکومت، ص ۳۰.

۵. علی بابایی، فرهنگ سیاسی، ص ۲۶۷.

۶. مصباح یزدی، حکیمانه ترین حکومت، ص ۳۰.

(۲) سیاست

با توجه به اینکه این مقاله درصدد بیان وظایف سیاسی مردم در ثبات حکومت است، لازم است درباره واژه سیاست نیز توضیح داده شود. سیاست در زبان عربی و فارسی به یک معنا استعمال می‌شود و ریشه در زبان عربی دارد سیاست از ریشه «سوس» به معنای تدبیر، تدبیر معاش، اداره امور مردم، اقدام به اصلاح امور زندگی آمده است.^۱ در زبان فارسی نیز سیاست به معنای تدبیر، حفاظت، ریاست، حکومت، اداره کردن و دور اندیشی آمده است.^۲

سیاست در اصطلاح به اشکال مختلفی تعریف شده است؛ از جمله:

سیاست اصلاح امور مردم و هدایت ایشان به مصالح دین و دنیاست. یا اینکه سیاست علم به مصالح مردمی است که در امور مدنی در کنار یکدیگر اجتماع کرده اند تا بتوانند امور زندگی خود را تنظیم کنند.^۳ همچنین گفته شده است که سیاست نحوه تعامل دولت با مردم و ارتباط آن با عامه است.^۴

با توجه به تعریفی که بیان گردید، روشن می‌شود که در نظام سیاسی، مردم و مسئولین جامعه دو رکن اساسی هستند، همانطور که مسئولین جامعه در ثبات حکومت و تداوم آن نقش دارند، مردم نیز در این زمینه وظایفی را دارند. بر این اساس، در نظام سیاسی اسلام در عصر حاضر لازم است وظایف مردم در عرصه سیاست روشن گردد که در ادامه در این خصوص توضیحاتی ارائه می‌شود.

۱. ابن منظور، لسان العرب، ج ۶ ص ۱۰۸؛ بستانی، فرهنگ ابجدی، ص ۵۰۶.

۲. نفیسی، فرهنگ نفیسی، ج ۳ ص ۱۹۶۸؛ دهخدا، فرهنگ متوسط دهخدا، ج ۲ ص ۱۷۳۵.

۳. احمدنگری، جامع العلوم، ج ۲ ص ۱۹۴.

۴. جمعی از محققین، المنجد فی اللغة العربیة المعاصرة، ص ۷۲۱.

۵) اهتمام به تبیین و تبلیغ معارف اسلام و انقلاب

تبیین در لغت از ریشه «بین» و مصدر «بیان» است که به باب تفعیل رفته است. این ماده در اصل به معنای روشنی و آشکار شدن است و هنگامی که به باب تفعیل رفته معنای متعدی پیدا کرده و به معنای آشکار کردن یک چیز به کار می رود.^۱ تبلیغ در اصل واژه ای عربی است، از ماده «بلغ» به معنای رسیدن است که وقتی به باب تفعیل رفته است معنای متعدی یعنی رساندن پیدا کرده است. رسیدن گاهی با توجه به زمان است، گاهی با توجه به یک مکان، گاهی نیز این ماده در مورد مشرف شدن یعنی نزدیک شدن به چیزی به کار می رود نه به معنای رسیدن.^۲ تبلیغ در اصطلاح علوم به معنای رساندن مجموعه ای از اطلاعات به مخاطب به منظور اقناع یا برانگیختن احساسات اوست، که این امر با روش های مختلفی صورت می گیرد و اهداف مختلفی بر آن مترتب می شود.^۳

بعد از روشن شدن مفهوم تبلیغ و تبیین، یکی از مهم ترین وظایفی که مردم جامعه در عصر حاضر برای ثبات انقلاب اسلامی عهده دار هستند، تبیین حقایق و روشنگری مواضع اسلام و انقلاب است. این وظیفه مهم موجب شده است که رهبر انقلاب مبحث جهاد تبیین را به طور گسترده در سال های اخیر مورد تأکید قرار دهند.^۴

امام خمینی در وصیت نامه خود نسبت به موضوع تبیین و تبلیغ حقایق اسلامی اینگونه فرمودند: «مسئله تبلیغ تنها به عهده وزارت ارشاد نیست بلکه وظیفه همه دانشمندان و گویندگان و نویسندگان و هنرمندان است. باید وزارت خارجه کوشش کند تا سفارتخانه ها نشریات تبلیغی داشته باشند و چهره نورانی اسلام را برای جهانیان روشن نمایند؛ که اگر این چهره با آن جمال جمیل که قرآن و سنت در همه ابعاد به آن دعوت کرده از زیر نقاب مخالفان اسلام و کج فهمی های دوستان خودنمایی نماید، اسلام جهانگیر خواهد شد و پرچم پر افتخار آن در همه جا به اهتزاز خواهد آمد. چه مصیبت

۱. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، ج ۱ ص ۱۵۷.

۲. همان، ص ۱۴۴.

۳. خندان، تبلیغ اسلامی و دانش ارتباط اجتماعی، ص ۱۵.

۴. خامنه ای، دشمن شناسی، ص ۱۲۶.

بار و غم‌انگیز است که مسلمانان متاعی دارند که از صدر عالم تا نهایت آن نظیر ندارد، نتوانسته‌اند این گوهر گرانبها را که هر انسانی به فطرت آزاد خود طالب آن است عرضه کنند»^۱.

این وظیفه در بیانات امام خمینی به خصوص متوجه جوانان است و ایشان وظیفه دارند با ابزاری مثل هنر، شعر و اموری از این قبیل از انقلاب اسلامی و اهداف آن پاسداری کنند. ایشان می‌فرماید: «امید است طبقه جوان که به سردی‌ها و سستی‌های ایام پیری نرسیده‌اند با هر وسیله‌ای که بتوانند ملت‌ها را بیدار کنند؛ با شعر، نثر، خطابه، کتاب و آنچه موجب آگاهی جامعه است؛ حتی در اجتماعات خصوصی از این وظیفه غفلت نکنند، باشد که مردی یا مردانی بلند همت و غیرتمند پیدا شوند و به این اوضاع نکبت‌بار خاتمه دهند»^۲.

بر این اساس آحاد مردم برای پایداری نظام اسلام موظفند حقایق دینی و انقلابی را برای یکدیگر بیان کرده و در مسائل سیاسی، فرهنگی و اجتماعی برای جلوگیری از ایجاد شبهات و انحرافات، دست به روشنگری و تبیین بزنند.

۱. امام خمینی، وصیت نامه الهی سیاسی، ص ۵۷.

۲. امام خمینی، تبلیغات از دیدگاه امام خمینی، ص ۵۳.

نتیجه گیری

این نوشتار با عنوان وظیفه سیاسی مردم در ثبات حکومت اسلامی از دیدگاه امام خمینی صورت گرفت و هدف از آن تبیین اندیشه امام خمینی در این موضوع بود. در این نوشتار سعی شد تا مهم ترین وظایف مردم در عرصه سیاسی در این خصوص بیان شود.

حاصل مطالب این نوشتار این است که مردم در چند عرصه وظیفه مهمی دارند که در بیانات امام خمینی مورد تأکید قرار گرفته است. از جمله:

باید در صحنه های اجتماعی سیاسی همچون انتخابات حضور فعال داشته باشند و دشمن را از رسیدن به اهداف شوم خود ناامید کنند. دیگر اینکه از خودباختگی دوری کنند و با اتکاء بر قدرت الهی، از وابستگی به شرق و غرب پرهیز نمایند تا اسباب عزت ملت ایران فراهم شود.

از دیگر نکات مهم در بیانات ایشان است که مفهوم استقلال و آزادی باید در عرصه سیاست مورد توجه مردم باشد و ملت ایران در تمام عرصه ها خود را از وابستگی به دستاوردهای غربی آزاد کنند تا انقلاب اسلامی پایدار بماند.

از نتایج دیگر این نوشتار این است که عموم مردم در تبیین معارف اسلام و انقلاب وظیفه دارند و رسیدن به ثبات در حکومت اسلامی در گرو تلاش مردم در عرصه تبلیغ انقلاب اسلامی ایران است که به خصوص جوانان در این زمینه وظیفه دارند.

فهرست منابع

قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی.

نهج البلاغه، ترجمه مکارم شیرازی.

۱. امام خمینی، روح الله، صحیفه امام، تهران: نشر آثار امام خمینی، چاپ اول، ۱۳۷۸.
۲. _____ تبلیغات از دیدگاه امام خمینی، تهران: نشر آثار امام خمینی، چاپ دوم، ۱۳۸۸.
۳. _____ وصیت‌نامه الهی سیاسی، تهران: نشر آثار امام خمینی، چاپ سوم، ۱۳۸۳.
۴. بستانی، فؤاد، فرهنگ ابجدی، تهران: اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۵.
۵. خامنه ای، سیدعلی، دشمن شناسی، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۷.
۶. _____ گام دوم، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۷.
۷. خندان، محسن، تبلیغ اسلامی و دانش ارتباط اجتماعی، تهران: تحقیقات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۴.
۸. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ متوسط دهخدا، چاپ دوم، دانشکده ادبیات، تهران، ۱۳۹۰.
۹. طباطبائی، محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان، ترجمه همدانی، قم: جامعه مدرسین، چاپ پنجم، ۱۳۷۴.
۱۰. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم: دارالحديث، چاپ یازدهم، ۱۳۸۹.

۱۱. مصباح یزدی، محمد تقی، حکیمانه ترین حکومت، قم: مؤسسه امام خمینی، چاپ اول، ۱۳۹۴.
۱۲. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، چاپ سی و دوم، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۷۴.
۱۳. نفیسی، علی اکبر، فرهنگ نفیسی، تهران: خیام، چاپ اول، بی تا.
۱۴. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دار الفکر، چاپ سوم، ۱۴۱۴ق.
۱۵. احمدنگری، عبدالنبی، جامع العلوم، بیروت: الأعلمی، چاپ دوم، ۱۳۹۵ق.
۱۶. جمعی از محققین، المنجد فی اللغة العربیة المعاصرة، بیروت: مشرق، چاپ اول، ۲۰۰۰م.
۱۷. جوهری، اسماعیل، الصحاح، تهران: امیری، چاپ اول، ۱۳۶۹.
۱۸. راغب اصفهانی، حسین، مفردات الفاظ القرآن، بیروت: دارالقلم، چاپ اول، ۱۴۱۲ق.
۱۹. طباطبائی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت: الاعلمی، چاپ دوم، ۱۳۹۰ق.
۲۰. معلوف، لوئیس، المنجد فی اللغة، قم: اسماعیلیان، چاپ سوم، ۱۳۶۵.
۲۱. مجموعه نرم افزارهای کامپیوتری علوم اسلامی نور.